

Els partits polítics sortien de la clandestinitat i, havent-se mostrat a les primeres files d'algun dels memorables recitals de la cançó, ja pujaven als escenaris entorn dels quals hi acudia la gent amb moltes ganes d'obrir el nou temps que havia d'arribar. Prest començarà la travessia del desert d'un col·lectiu que havia preparat un camí que deixaria de ser el seu. Perquè durant molt de temps amb la cançó s'havien romput algunes barreres i a poc a poc s'havia creat l'hàbit de reunir-se, escoltar cançons, cridar i, al capdavall,

sortir amb la sensació d'haver trencat una mica el regne de la por i la foscor que finalment acabaria morint al llit. De mort allargada, però natural, al cap i a la fi. Era el 20 de novembre del 1975, tot i que a vegades sembla que fa dos dies.

Sense la cançó —allò que es conegué com a nova cançó catalana— hagués estat molt difícil aconseguir reunir tanta gent per, tots junts, participar en el ritual d'una rebel·lia. De manifestar el seu desacord amb el que passava. De dir no. Poc es podia fer entre gol i gol de l'equip més estimat, a les ballades popu-

JORDI VICENT

Cançó: perseguida, utilitzada i... oblidada?

En la clandestinitat molts cantants serviren per a uns polítics que aviat se n'oblidaren de tots, i pocs d'aquells sobrevisqueren en la normalitat.

Text de Joan Manresa.

MOVIEPLAY

lars o alguna altra trobada més o menys tolerada. En canvi sí que es podien ficar falques rebels entre cançó i cançó, especialment quan l'interpret donava a entendre més o menys clarament que tal tema o tal altre estava al llindar de la prohibició, també quan, entre línies, s'hi escrivien missatges en clau dedicats als entesos. Que se suposa que eren tots, excepte el censor que, intrús, comprovava si la cançó que sonava a l'escenari s'ajustava a la lletra prèviament autoritzada.

La situació s'escalfava quan per alguna part del recinte on es feia el recital apareixien les forces de l'ordre. Això si era en un lloc que valgués la pena. Perquè si la cantada era davant un centenar de persones reunides en un poble, podia succeir que des de qualsevol lloc se sentís la veu d'algun guàrdia civil, o per l'estil, cridant: "*Canta es español, coño. que estamos en España!*" Però lo cosa no solia anar més lluny. Els últims temps de la dictadura, quan ell passava pel lloc estret entubat i a punt de badallar a La Paz, cantants i públic havien perdut la por. La muntanya es feia vella, l'estaca estava a punt de tombar i, malgrat les trucades de matinada, res no era mesquí.

Recuperar la veu. Encara amb un peu —sovint els dos— dins la persecució clara i sistemàtica de la llengua catalana, i sense ràdio ni periòdics, què es podia fer per —d'una forma atractiva i efectiva— reviscolar la llengua robada? Vist des d'ara, està ben clar que només hi havia un camí: cantar, crear-ho tot a partir del no-res. No hi havia locals adequats, tampoc discogràfiques, i menys encara empresaris que volguessin arriscar diners en un recital que, tot i que podria ser interessant, era molt possible que, al final, no fos autoritzat per les autoritats. És que, posats a no haver-hi, no hi havia ni cantants. Tot s'havia de fer.

Per això, bona part dels qui començaren a cantar era gent que tenia professions diverses, com a escriptor o metge. Ben aviat vingueren els universitaris joves. Finalment tothom, perquè una multitud de persones agafà la guitarra per sortir a l'escenari i, si hi havia sort, enregistrar un disc.

Arribà un moment en què no hi havia poble o ciutat dels Països Catalans en què no organitzessin el seu recital de cançó. Com que no es trobaven locals adients, sovint se'n feien en un cinema o a qualsevol centre parroquial. Amb poc pressupost, si s'actuava lluny de casa s'anava a dormir a casa d'alguna persona entusiasta que, en certa manera, tenia l'honor d'allotjar qui havia encès els ànims d'un auditori fidel. Hi havia algun/a manager —quan entrà en joc aquesta figura— que sempre viatjava amb un totxo, més voluminós que qualsevol guia d'hotels, tot ple d'adreces i telèfons que era una mena d'inventari de cases d'amics amb llit i dutxa. Això feia que es creàs una complicitat entre artistes i fans locals, fins que, amb la lenta professionalització, es tingué la possibilitat d'anar a dormir a hotels.

De cada dia n'eren més. El dictador no es moria, però els organitzadors i els cantants prenién volada. I com que els seguidors ja formaven multitud, la por havia desaparegut. Sense oblidar que es podia acabar a garrotades. Un recital multitudinari no només era un esdeveniment per anar a escoltar els artistes més valorats; també s'aprofitava per començar a repartir propaganda dels moviments d'oposició que, de forma clandestina, havien anat teixint la seva trama. En les grans concentracions, les primeres i millors fetes a l'estat espanyol, hi havia el plaer de conviure amb qui, més o menys, era de la mateixa corda, fumar l'herba prohibida i tastar els sexes disponibles. La transició arribaria després de la mort natural, però abans hi havia ganes, i temps, per fer camins de roses i espines. A vegades la premsa publicava que, amb tantes hores de cançó i rock, havia estat un bordell ple de sexe i drogues. I de la música, què? I del cant d'"Els Segadors", l'any 75, davant milers de persones congregades a Canet, què? Ara podrà fer riure, llavors emocionava.

El trànsit de la transició. Hi hagué recitals memorables, amb milers de persones fent seves les cançons dels artistes que mostraven bastant a les clares quines preferències polítiques tenien i es deixa-

ven utilitzar, si era necessari. Els cantautors havien fet un bon servei, però de cada dia més "els artistes" ja serien els polítics, que, després de tant de temps a l'ombra, havien de pujar als escenaris i fer-se escoltar. Milers i milers de persones es trobaven compartint cançons i ànsies de llibertat, amb ganes d'obrir finestres i respirar, de celebrar amnisties i retrobar companys. Hi hagué recitals com mai més no es repetiran. Símbols, partits, crits i ganes de recuperar alguns dels anys robats. Amb les primeres eleccions, la Constitució i una certa normalitat política, els polítics finalment estaven al seu lloc i amb el seu ofici.

Aviat per engrescar el personal resultà molt millor fer-ho amb l'ajut d'un grup amb canya que, si arribava el moment, faria moure el cos al ritme de la seva música. I encara més: potser s'havia acabat l'època dels cantants, de la protesta i de les cançons amb missatge. Així que el ritme el posaven els grups de rock que, com unes dècades abans havia passat amb la nova cançó, n'hi havia un a cada casa. Els polítics posaven en moviment el país, o els països. Ràpidament tothom era demòcrata de tota la vida i elsensors... Què se n'havia fet, delsensors que treballaven amb tanta dedicació?

L'estabilització. Quan el públic en general s'adonà que amb la transició sense ruptura no s'havia entrat a la glòria i que de censura i dificultats n'hi havia de moltes castes, cantautors i roquers se situaren al seu lloc. Perquè, mirat serenament, quants cantants o grups pot mantenir la població dels Països Catalans? És una qüestió de demografia i no n'hi ha més de fetes.

Dels cantants del temps de Franco han aconseguit fer la travessia del desert uns quants noms: Raimon, Joan Manuel Serrat, Lluís Llach i Maria del Mar Bonet. Cada un té les seves característiques ben concretes i no és possible comparar-los, només és el temps el que els ha aparellat. Tots són imprescindibles. Raimon és un clàssic de la cançó que es pot permetre el luxe de no actuar durant un any, però quan ho fa no passa desapercebut. Joan Manuel Serrat és el que ha sabut alternar millor –pràcticament l'únic que se n'ha sortit– amb el català i el castellà.

Lluís Llach s'ha arriscat anant contra corrent, fent cançons massa llargues per entrar en els programes de ràdio –que tanmateix no radien les curtes– i fent guspises cada cop que ho creu oportú. Maria del Mar Bonet ha viatjat per riberes mediterrànies i del jazz, ha internacionalitzat cançons populars de les Illes, i actualment ja li diuen la gran dama de la cançó catalana. Cosa curiosa: amb els

quatre hi ha representació del Principat, del País Valencià i de les Illes. Si s'analitzen les seves cançons, al final es comprovarà que, llevat d'alguns títols ben concrets, són més líriques que combatives. Llavors, així com estava la cosa, era una provocació cantar "veles e vents han mos desigs complir".

Els cantants de qualitat, aquells que han aconseguit sortir indemnes de la transició, tindran el consol d'omplir teatres de gent que connecta amb el seu missatge d'amor i rebel·lia. La seva història és única. Els polítics no ho han fet ni ho faran mai, però a ells sempre els quedarà poder tornar a l'Olympia.

Lluís Llach, un dels grans representants del moviment que es va popularitzar com la nova cançó. Fidel a les seves arrels musicals, Llach sovint s'ha arriscat anant a contra corrent.